

Lekcja 8 27.03

Temat: Stosunek Prusa do głównych hasel pozytywizmu warszawskiego.

1. „**Realizm krytyczny**” terminem tym określa się dzieła późnego pozytywizmu, pozbawione tendencyjności charakterystycznej dla wcześniejszej prozy; ukazują one rzeczywistość w sposób pogłębiony i kładą nacisk na prawdę psychologiczną postaci oraz rzetelność obrazu świata.

W powieści przejawia się on w niejednoznacznej postaci Wokulskiego, polemice z hasłami pozytywizmu. Realizm krytyczny dotyczy również rozwiązań kompozycyjnych utworu (otwarta kompozycja nienarzucająca czytelnikowi gotowych interpretacji, dążenie do obiektywizacji poprzez polifoniczność, brak jednoznacznej tezy, skomplikowany profil psychologiczny bohaterów.

2. **Stosunek Prusa do głównych hasel pozytywizmu:**

praca organiczna – według założeń organicyzmu społeczeństwo rozwija się tylko pod warunkiem współpracy wszystkich warstw; w *Lalce* jest to największa bolączka polskiego społeczeństwa – przepaść między warstwami przypominającymi kasty wyklucza jakikolwiek awans społeczny; najgorzej wypada arystokracja, która żyje ponad stan, nie angażuje się w sprawy kraju, unika leżącej na niej odpowiedzialności; lud egzystuje w skrajnej nędzy; znaczenie pracy dostrzegają jedynie prezesowa Zasławska i Wokulski – dla nich ma ona wymiar moralny, oboje traktują tworzenie miejsca pracy ludziom gorzej urodzonym jako swój obowiązek wobec społeczeństwa; Wokulski daje szansę wydobycia się z biedy rodzinie Wysockiego, Węgiełkowi, Mariannie.

kult nauki – w Polsce nie ma dobrego klimatu dla nauki; nieliczni pasjonaci (Wokulski, Ochocki) nie znajdują zrozumienia ani wśród arystokratów, ani wśród mieszczan; przemysłowcy nie widzą żadnego interesu w finansowaniu badań wynalazców (Ochocki postanawia emigrować); studenci – przyszła klasa inteligencka, od której zależy przyszłość narodu – z trudem wiążą koniec z końcem; praca umysłowa, taka jak lekarza czy nauczyciela, nie pozwala zarobić na godną egzystencję.

asymilacja Żydów – kwestia żydowska jest skomplikowana – historia dwóch pokoleń Szlangbaumów pokazuje, jak trudno tej nacji zintegrować się ze społeczeństwem polskim; Henrykowi nie udaje się to mimo jego udziału w powstaniu styczniowym i zesłaniu na Syberię, obie strony traktują go jak zdrajcę; odrzuceni Żydzi oddają się kultowi pieniądza; ciekawą postacią jest w powieści doktor Szuman, zgorzkniały idealista.

emancypacja kobiet – istnieje wyłącznie jako szczytne hasło; bohaterki *Lalki* nie mają szans na niezależność: arystokratki powielają błędy swojej warstwy i jedynie trwonią resztki fortuny; opuszczona przez męża Helena Stawska udziela lekcji, jednak nie jest w stanie się utrzymać i gdyby nie pomoc Wokulskiego, nie wiadomo, jak potoczyłyby się jej losy; sytuacja Marianny skazuje dziewczynę na nieregularny tryb życia.

